

INSTITUTUL DE ECONOMIE AGRARĂ, BELGRAD - SERBIA
ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ, БЕОГРАД - СРБИЈА

Dr. IONEL SUBICI

Др ЈОНЕЛ СУБИЋ

LOCUL BANATULUI DE SUD
ÎN AGRICULTURA SERBIEI ȘI MUNTENEGRULUI
ÎN DRUM SPRE INTEGRAREA EUROPEANĂ

МЕСТО ЈУЖНОГ БАНАТА
У ПОЉОПРИВРЕДИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
НА ПУТУ КА ЕВРОПСКОЈ ИНТЕГРАЦИЈИ

Monografie

Монографија

Belgrad, 2007.

Београд, 2007.

INSTITUTUL DE ECONOMIE AGRARĂ, BELGRAD - SERBIA
ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ, БЕОГРАД - СРБИЈА

Dr. IONEL SUBICI
Др ЈОНЕЛ СУБИЋ

LOCUL BANATULUI DE SUD
ÎN AGRICULTURA SERBIEI ȘI MUNTENEGRULUI
ÎN DRUM SPRE INTEGRAREA EUROPEANĂ
МЕСТО ЈУЖНОГ БАНАТА
У ПОЉОПРИВРЕДИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
НА ПУТУ КА ЕВРОПСКОЈ ИНТЕГРАЦИЈИ

Monografie
Монографија

Belgrad, 2007.
Београд, 2007.

INSTITUTUL DE ECONOMIE AGRARĂ, BELGRAD - SERBIA
ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ, БЕОГРАД - СРБИЈА

LOCUL BANATULUI DE SUD ÎN AGRICULTURA SERBIEI ȘI MUNTENEGRULUI ÎN
DRUM SPRE INTEGRAREA EUROPEANĂ
Monografie

МЕСТО ЈУЖНОГ БАНАТА У ПОЉОПРИВРЕДИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
НА ПУТУ КА ЕВРОПСКОЈ ИНТЕГРАЦИЈИ
Монографија

Redactor:

Prof.univ.dr. Drago Cvijanović

Уредник:

Проф.др Драго Цвијановић

Referenți Științifici:

Prof.univ.dr. Victor Manole

Prof.univ.dr. Ion Vasilescu

Рецензенти:

Проф.др Виктор Маноле

Проф.др Јон Василеску

Editor:

Institutul de Economie Agrară, Belgrad

11060 Beograd, Volgina 15, tel: +381 11 297 28 58; +381 11 297 28 48

Pentru Editor: Prof.univ.dr. Drago Cvijanović, director

Издавач:

Институт за економику пољопривреде, Београд

11060 Београд, Волгина 15, тел: +381 11 297 28 58; +381 11 297 28 48

За Издавача: Проф. др Драго Цвијановић, директор

Tipografie:

DIS PUBLIC D.O.O. Beograd

Beograd, Braće Jerkovića 111-25, tel: +381 11 397 97 89

Штампарија:

DIS PUBLIC D.O.O. Beograd

Београд, Браће Јерковића 111-25, тел: +381 11 397 97 89

Tiraj:

300 exemplare

Тираж:

300 примерака

ISBN

Publicarea monografiei este în total finanțată de către Ministerul Științei al Republicii Serbia

*Штампање монографије је у целини финансирано од стране Министарства науке
Републике Србије*

Cuvânt înainte

În procesul de trecere la economia de piață, cunoașterea experienței internaționale privind căile și mijloacele prin care agricultura poate fi restructurată și integrată armonios în economie reprezintă o temă deosebit de interesantă nu numai pentru agricultori și factori decizionali, ci și pentru întreaga societate.

Lucrarea este structurată în II părți, fiecare având 5 și respectiv 2 capitole, prin care se abordează agricultura din Serbia și Muntenegru, și în cadrul acesteia agricultura Banatului de Sud (sub-regiune care face parte din regiunea Voivodina – înglobată teritorial și administrativ în Republica Serbia), în context național și internațional, în procesul de tranziție la economia de piață și de construire a economiei rurale integrate în spațiul european. În acest scop se pun accentele pe producția agricolă și pe rolul major al managementului investițional, privind eficiența economică în agricultură.

Obiectivele generale urmărite de lucrare sunt:

- Abordarea problemelor macroeconomice din agricultura Serbiei și Muntenegrului și a Banatului de Sud.
- Compararea performanțelor agricole ale Serbiei și Muntenegrului față de Uniunea Europeană (UE) și țările Europei Centrale și de Est (TECE).
- Analiza proceselor economice din agricultura Banatului de Sud, comparativ cu aceleași procese economice din Voivodina și R. Serbia;
- Activitatea și eficiența economică a investițiilor în agricultură, la nivel macroeconomic, separând cazul Banatului de Sud, Voivodinei și R. Serbiei de cazul Serbiei și Muntenegrului;
- Propuneri de reabilitare și restructurare a proceselor producției agricole la nivel național.

În **prima parte a lucrării** (*capitolele 1-5*) sunt prezentate aspectele care vizează agricultura în sistemul economiei serbo-muntenegreane. La început se expun detaliat caracteristicile agriculturii la nivel național (*capitolul 1*), cu focus pe următoarele elemente:

1. aspecte specifice care fundamentează acest domeniu de activitate și importanța sa economico-socială;
2. particularități și influența lor asupra fluxurilor economice și a procesului de producție din agricultură;
3. locul pe care-l ocupă agricultura în economia și politica națională, precum și contribuția sa la relansarea creșterii economice a țării noastre.

În legătură cu asigurarea necesităților umane și dezvoltarea economico-socială, se tratează problemele legate de influența agriculturii asupra securității alimentare în Serbia și Muntenegru, asupra creșterii economice și asupra mediului ambiant.

Următorul pas al analizei (*capitolul 2*) se referă la potențialul productiv al agriculturii la nivel național, pe componente: pământul, capitalul fix și resursele de muncă. În acest context, se analizează structura modului de folosință a fondului funciar agricol, formele de proprietate, amenajările pentru irigații, înzestrarea tehnico-materială a agriculturii, capitalul animal și plantațiile pomi-viticole. Se abordează, de asemenea, eficiența economică a utilizării pământului și a capitalului fix în agricultură, dar și

eficiența economică a organizării și productivitatea muncii în agricultură. O atenție deosebită este dedicată cercetării care se referă la volumul, dinamica și structura producției – repere ale dezvoltării agricole și economiei naționale.

Lucrarea descrie, în mod separat (*capitolul 3*), și situația din Banatul de Sud, cu oprire asupra particularităților care determină fenomenele economice din agricultura sub-regională, față de aceleași fenomene economice din regiunea Voivodina și R. Serbia. Însă, având în vedere așezarea geografică și specificul mediului socio-politic în care se află Banatul de Sud, suntem de părere că o mică plimbare prin istorie, de asemenea, poate fi de un bun folos pentru toți cititorii acestei lucrări.

Problemele care vizează investițiile în agricultură – la nivel macroeconomic, sunt expuse în *capitolul 4*, în care, după ce se abordează trendul investițional pe ansamblul agriculturii serbo-muntenegreane (privind analiza tehnică, caracteristicile investițiilor productive, finanțarea și eficiența investițiilor în agricultură), se prezintă procesul investițional în agricultura Banatului de Sud. Astfel, se arată structura și sursele de finanțare a investițiilor în agricultura sub-regională, comparativ cu situația din Voivodina și R. Serbia. Evaluarea eficienței macroeconomice a investițiilor agricole se face cu ajutorul indicatorilor coeficientul capitalului și productivitatea investițiilor, inspirați din modelele neoclasice de creștere economică (*Harrod și Domar*).

Ultimul capitol al acestei părți (*capitolul 5*) este dedicat strategiei de dezvoltare durabilă în agricultura națională, cu accent pe mecanismele și instrumentele macroeconomice ale politicii agricole:

- a) orientarea producției și pieței agricole;
- b) prețurile produselor agricole;
- c) sistemul rezervelor agricole;
- d) comerțul exterior cu produse agricole;
- e) sursele de finanțare a producției agricole.

Atragem atenția asupra problemelor specifice, privind subvenționarea și stimularea material-financiară, care scot la suprafață fenomenul de subfinanțare - un sprijin insuficient cu tendință opusă cerințelor de dezvoltare și restructurare agricolă.

Partea a doua a lucrării este consacrată strategiilor și politicilor de dezvoltare în agricultura mondială, astfel se analizează agricultura Uniunii Europene (UE) și a țărilor Europei Centrale și de Est (TECE). În acest cadru, este temeinic prezentată Politica Agricolă Comunitară (PAC) - premise, obiective și principii, precum și rezultatele aplicării acesteia (*capitolul 6*).

Separat sunt abordate particularitățile agriculturii din țările Europei Centrale și de Est, care scot în evidență principalele aspecte macroeconomice, structura exploatațiilor agricole și politicile agricole ale țărilor aflate în procesul de tranziție (*capitolul 7*). În acest context, este examinată situația din pretranzitie și tranziție (perioada anilor 1989 – 2001), făcând-u se comparație cu situația sectorului agricol din Uniunea Europeană.

Lucrarea se încheie cu un set de propuneri, care are au drept scop:

- elaborarea unor măsuri concrete, menite să asigure și să crească productivitatea pământului, precum și să determine sporirea performanței agricole;
- îmbunătățirea indicatorului „numărul persoanelor hrănite de un agricultor ocupat” prin introducerea unui „coeficient de corecție”, care exprimă *gradul de autosatisfacere alimentară* și aduce o nouă formă de calcul a indicatorului amintit;
- identificarea soluțiilor pentru rezolvarea problemelor de reabilitare și restructurare a agriculturii la nivel național;

- luarea în considerare a *efectului de creștere întârziată* în cazul evaluării eficienței macroeconomice a investițiilor agricole;
- creșterea sprijinului oferit agricultorilor, în special celor individuali, din partea statului;

În fine, autorul dorește să sublinieze că este conștient de complexitatea unei asemenea analize și de faptul că nu poate răspunde tuturor exigențelor. De aceea, orice comentarii critice și propuneri ale cititorilor de îmbunătățire a acestei lucrări sunt binevenite.

Autorul

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE	v
CUPRINS	viii
ABSTRACT	xiv
RECENZII	xviii
ACRONIME FOLOSITE	xxviii
PARTEA I - AGRICULTURA ÎN SISTEMUL ECONOMIC AL SERBIEI ȘI MUNTENEGRULUI	1
CAPITOLUL 1. CARACTERISTICILE AGRICULTURII LA NIVEL NAȚIONAL	3
1.1. Agricultura ca ramură a producției materiale și însemnătatea sa economico – socială	3
1.2. Particularitățile agriculturii ca ramură economică	5
1.3. Locul și funcțiile agriculturii în economia națională	7
1.3.1. Agricultura și securitatea alimentară	10
1.3.2. Agricultura ca factor al creșterii economice	14
1.3.3. Agricultura ca factor de protecție a mediului ambiant	19
1.3.4. Funcții complementare ale agriculturii	21
CAPITOLUL 2. POTENȚIALUL PRODUCTIV ȘI BILANȚUL PRODUCȚIEI AGRICOLE LA NIVEL NAȚIONAL	22
2.1. Resursele (factorii) producției agricole	22
2.1.1. Pământul – cea mai importantă resursă naturală din agricultură	22
2.1.1.1. Fondul funciar agricol - structura modului de folosință	24
2.1.1.2. Forme de proprietate asupra terenurilor agricole	25
2.1.1.3. Ameliorările funciare - amenajările pentru irigații	27
2.1.1.4. Eficiența economică a utilizării pământului	29
2.1.2. Capitalul fix – principal receptor al investițiilor în agricultură	32
2.1.2.1. Rolul și structura capitalului de exploatare în producția agricolă	32
2.1.2.2. Înzestrarea tehnico - materială a agriculturii	34
2.1.2.3. Eficiența economică a utilizării tractoarelor și mașinilor agricole	38
2.1.2.4. Capitalul animal în producția agricolă	40
2.1.2.5. Plantațiile pomi-viticole	42
2.1.2.6. Eficiența globală a utilizării capitalului fix în agricultură	44

2.1.3. Munca în producția agricolă	46
2.1.3.1. Importanța și caracteristicile muncii în agricultură	47
2.1.3.2. Resursele de muncă din agricultură	48
2.1.3.3. Eficiența economică a organizării și productivitatea muncii în agricultură	50
2.2. Producția agricolă - dinamica, structura și volumul	57
CAPITOLUL 3. AGRICULTURA BANATULUI DE SUD – economie PARTICULARITĂȚI	61
3.1. Banatul de Sud – organizarea economico-teritorială	62
3.2. Locul agriculturii în economia Banatului de Sud	66
3.3. Resursele de producție din agricultură	69
3.3.1. Fondul funciar agricol al Banatului de Sud	70
3.3.2. Capitalul fix în agricultura Banatului de Sud	72
3.3.3. Forța de muncă din agricultura Banatului de Sud	75
3.4. Eficiența macroeconomică a agriculturii Banatului de Sud	76
3.5. Structura producției la principalele produse agricole	82
CAPITOLUL 4. O ABORDARE LA NIVEL MACROECONOMIC, PRIVIND INVESTIȚIILE ÎN AGRICULTURĂ	85
4.1. Trendul investițional în agricultura Serbiei și Muntenegrului	85
4.1.1. Analiza tehnică a investițiilor din agricultură	89
4.1.2. Caracteristicile investițiilor productive din agricultură	91
4.1.3. Finanțarea investițiilor în agricultură	92
4.1.4. Evaluarea eficienței economice a investițiilor agricole la nivel național	95
4.2. Procesul investițional în agricultura Banatului de Sud	99
4.2.1. Structura investițiilor în agricultura Banatului de Sud	103
4.2.2. Sursele de finanțare a investițiilor în agricultura Banatului de Sud	105
4.2.3. Eficiența macroeconomică a investițiilor agricole din Banatul de Sud	106
CAPITOLUL 5. STRATEGIA DE DEZVOLTARE DURABILĂ A AGRICULTURII NAȚIONALE	109
5.1. Producția și consumul de produse agricole – direcții de dezvoltare și schimbări structurale	110
5.2. Organizarea structurală a unităților agricole din Serbia și Muntenegru	116
5.3. Politica agricolă - instrument strategic la nivel național	121
5.3.1. Sistemul de orientare a producției și pieței agricole	123
5.3.2. Sistemul și politica prețurilor agricole	124
5.3.3. Sistemul de rezerve agricole	125
5.3.4. Comerțului exterior cu produse agricole	126
5.3.5. Sistemul, politica și sursele de finanțare a producției agricole	127
5.3.6. Subvenționarea și stimularea material-financiară a producției agricole	129

PARTEA A II-A – AGRICULTURA ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ (UE) ȘI ȚĂRILE EUROPEI CENTRALE ȘI DE EST (TECE)	133
CAPITOLUL 6. POLITICA AGRICOLĂ COMUNITARĂ A UNIUNII EUROPENE	135
6.1. Considerații cu privire la construcția politică și integrarea instituțională a UE	135
6.2. Crearea PAC - premise, obiective, principii și rezultate	139
6.3. Rezultatele aplicării PAC în primele etape	148
CAPITOLUL 7. PARTICULARITĂȚILE AGRICULTURII DIN ȚĂRILE EUROPEI CENTRALE ȘI DE EST	153
7.1. Agricultură din TECE – aspecte macroeconomice	153
7.2. Structura exploatațiilor agricole din TECE	158
7.3. Politici agricole ale TECE aflate în procesul de tranziție	159
CONCLUZII ȘI PROPUNERI	168
ANEXE	182
BIBLIOGRAFIE	192
SUMMARY	199

Садржај

ПРЕДГОВОР	v
САДРЖАЈ	viii
САЖЕТАК	xiv
РЕЦЕНЗИЈЕ	xviii
СКРАЋЕНИЦЕ	xxviii
ДЕО I – ПОЉОПРИВРЕДА У ЕКОНОМСКОМ СИСТЕМУ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ	1
ПОГЛАВЉЕ 1. КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ	3
1.1. Пољопривреда ка област материјалне производње и њен економско-социјални значај	3
1.2. Специфичности пољопривреде као економске гране	5
1.3. Место и функције пољопривреде у националној привреди	7
1.3.1. Пољопривреда и прехранбена сигурност	10
1.3.2. Пољопривреда као фактор економског раста	14
1.3.3. Пољопривреда као заштитни фактор животне средине	19
1.3.4. Комплементарне (додатне) функције пољопривреде	21
ПОГЛАВЉЕ 2. ПРОИЗВОДНИ ПОТЕНЦИЈАЛ И БИЛАНСИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ	22
2.1. Ресурси (фактори) пољопривредне производње	22
2.1.1. Земљиште – најзначајнији природни ресурс у пољопривреди	22
2.1.1.1. Пољопривредни земљишни фонд – структура начина коришћења	24
2.1.1.2. Власничка структура пољопривредног земљишта	25
2.1.1.3. Мелиорације земљишта – уредјивање терена за иригације (наводњавање)	27
2.1.1.4. Економска ефективност коришћења земљишта	29
2.1.2. Фиксни капитал – основни рецептор инвестиција у пољопривреди	32
2.1.2.1. Улога и структура експлоатационог капитала у пољопривредној производњи	32
2.1.2.2. Техничко-материјално опремање пољопривреде	34

2.1.2.3. Економска ефективност коришћења трактора и пољопривредних машина	38
2.1.2.4. Пољопривредни сточни фонд	40
2.1.2.5. Воћарско-виноградарски засади	42
2.1.2.6. Глобална ефективност коришћења фиксног капитала у пољопривреди	44
2.1.3. Радна снага у пољопривредној производњи	46
2.1.3.1. Значај и карактеристике рада у пољопривреди	47
2.1.3.2. Људскио ресурси у пољопривреди	48
2.1.3.3. Економска ефективност организације рада и продуктивност рада у пољопривреди	50
2.2. Пољопривредна производња – динамика, структура и обим	57
ПОГЛАВЉЕ 3. ПОЉОПРИВРЕДА ЈУЖНОГ БАНАТА – СПЕЦИФИЧНОСТИ	61
3.1. Јужни Банат – економско-територијално уредјење	62
3.2. Место пољопривреде у привреди Јужног Баната	66
3.3. Пољопривредни ресурси	69
3.3.1. Пољопривредни земљишни фонд у Јужном Банату	70
3.3.2. Фиксни капитал у пољопривреди Јужног Баната	72
3.3.3. Радна снага у пољопривреди Јужног Баната	75
3.4. Макроекономска ефективност пољопривреде у Јужном Банату	76
3.5. Структура производње код значајнијих пољопривредних производа	82
ПОГЛАВЉЕ 4. МАКРОЕКОНОМСКИ ПРИСТУП, СА ОСВРТОМ НА ИНВЕСТИЦИЈЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ	85
4.1. Инвестициони тренд у пољопривреди Србије и Црне Горе	85
4.1.1. Техничка анализа инвестиција у пољопривреди	89
4.1.2. Карактеристике производних инвестиција у пољопривреди	91
4.1.3. Финансирање инвестиција у пољопривреди	92
4.1.4. Оцена економске ефективности инвестиција у пољопривреди, на националном нивоу	95
4.2. Процес инвестирања у пољопривреди Јужног Баната	99
4.2.1. Структура инвестиција у пољопривреди Јужног Баната	103
4.2.2. Извори финансирања инвестиција у пољопривреди Јужног Баната	105
4.2.3. Макроекономска ефективност инвестиција у пољопривреди Јужног Баната	106
ПОГЛАВЉЕ 5. СТРАТЕГИЈА ДУГОРОЧНОГ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ НА НАЦИОНАЛНОМ НИВУ	109
5.1. Производња и потрошња пољопривредних производа – развојни правци и структурне промене	110

5.2. Организациона структура пољопривредних газдинстава у Србији и Црној Гори	116
5.3. Аграрна политика – стратешки инструмент на националном нивоу	121
5.3.1. Основе система за усмеравање производње и тржишта пољопривредних производа	123
5.3.2. Систем и политика цена у пољопривреди	124
5.3.3. Основе система пољопривредних робних резерви	125
5.3.4. Политика спољнотрговинске размене пољопривредним производима	126
5.3.5. Систем, политика и извори финансирања пољопривредне производње	127
5.3.6. Субвенције и материјално-финансијска подршка у пољопривредној производњи	129
ДЕО II – ПОЉОПРИВРЕДА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И ЗЕМАЉА ЦЕНТРАЛНЕ И ИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ	133
ПОГЛАВЉЕ 6. ЗАЈЕДНИЧКА АГРАРНА ПОЛИТИКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	135
6.1. Осврт на политичку конструкцију и институционалну интеграцију ЕУ	135
6.2. Изградња ЗАП – предпоставке, циљеви и резултати	139
6.3. Резултати примене ЗАП у првим етапама развоја	148
ПОГЛАВЉЕ 7. СПЕЦИФИЧНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ У ЗЕМЉАМА ЦЕНТРАЛНЕ И ИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ	153
7.1. Пољопривреда у земљама ЦИЕ – макроекономски аспекти	153
7.2. Структура пољопривредних газдинстава у земљама ЦИЕ	158
7.3. Аграрне политике земаља ЦИЕ и процес транзиције	159
ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕДЛОЗИ	168
ПРИЛОЗИ	182
ЛИТЕРАТУРА	192
SUMMARY	199

LOCUL BANATULUI DE SUD ÎN AGRICULTURA SERBIEI ȘI MUNTENEGRULUI ÎN DRUM SPRE INTEGRĂRILE EUROPENE

Abstract

Ca domeniu al producției materiale, agricultura ocupă un loc foarte important în sistemul economic al **Serbiei și Muntenegrului (SCG)**. Toate țările lumii acordă agriculturii o mare atenție, iar în țara noastră, la actualul stadiu de dezvoltare economico-socială, agricultura este considerată o ramură strategică. Cu atât mai mult, dacă știm că și țările care nu au condiții favorabile pentru desfășurarea producției agricole încearcă să-și asigure un anumit grad de autosatisfacere la principalele produse agricole.

Prin conținutul său, lucrarea „Locul Banatului de Sud în agricultura Serbiei și Muntenegrului în drum spre integrarea europeană” urmărește prezentarea problemelor economice complexe ale agriculturii din Serbia și Muntenegru (cu accentul pe sub-regiunea Banatul de Sud), în procesul de reformă și de pregătire pentru aderare la Uniunea Europeană (UE). În procesul de trecere la economia de piață, evoluția sectorului agricol, ca un factor de progres socio-economic, scoate în evidență necesitatea extinderii activităților care să conducă la creșterea competitivității. Acest proiect de dezvoltare economică reprezintă o componentă a unei strategii, care prevede nu numai scopul dezvoltării pe termen mediu și lung, ci și mijloacele prin care poate fi realizat scopul propus. Investițiile de capital dețin un rol hotărâtor în perioada de apropiere de structurile agricole ale UE, deoarece asigură dezvoltarea, modernizarea și re tehnologizarea a fiecărei ramuri economice și, în final, a economiei naționale în ansamblu.

Cunoașterea politicii agricole și de dezvoltare rurală în Uniunea Europeană, precum și schimbările impuse de procesele de restructurare și de reformare din țările Europei Centrale și de Est (TECE), are un mare folos pentru deciziile privind politica agricolă a Serbiei și Muntenegrului în etapa de pregătire pentru integrarea europeană.

Ca una dintre ramurile de bază ale economiei naționale, creatoare de valoare adăugată și beneficiară a progresului tehnico-științific, agricultura pentru Banatul de Sud, cât și pentru Serbia și Muntenegru în ansamblu, reprezintă o activitate tradițională și de importanță majoră, care se desfășoară într-un context natural favorabil, unanim recunoscut prin varietatea și alcătuirea sa armonioasă (peste nivelul multor țări din această zonă a Europei). Din păcate, condițiile de desfășurare a producției agricole, de la începutul anilor '90, s-au dovedit foarte nefavorabile în special, din cauza subcapitalizării și a lipsei de investiții. Ca urmare, actualul stadiu de dezvoltare a agriculturii serbo-muntenegreane se situează sub posibilitățile reale pe care le oferă clima, fondul funciar, resursele de muncă, știința etc.

În procesul de reformă și de pregătire a Serbiei și Muntenegrului pentru aderarea la UE, realizarea obiectivelor programului național de revitalizare economică și trecerea la economia de piață este, într-o mare măsură, condiționată de îndeplinirea acestora pe criterii de eficiență și rentabilitate ridicate. Ca urmare, este strict necesară abordarea problemei complexe de redefinire a strategiei de dezvoltare durabilă a agriculturii naționale în concordanță cu nevoile ca dezvoltarea agricolă – rurală să decurgă în direcția îndeplinirii

obiectivelor proprii: *siguranță alimentară, eficiență economică, socială și ecologică*. O astfel de abordare trebuie neapărat să aibă în vedere, atât condițiile externe, cât și pe cele interne de influență asupra dezvoltării agricole – rurale. De aceea, extinderea UE și reforma PAC pot servi ca un model de bază la promovarea unui nou concept de dezvoltare a agriculturii și a mediului rural în Serbia și Muntenegru.

Având în vedere procesul de extindere a Uniunii Europene și perspectivele generate de pregătirea Serbiei și Muntenegrului pentru integrarea în structurile comunitare, putem afirma că în viitor activitatea investițională a fermelor agricole va deține un rol crucial. Investițiile au rolul hotărâtor în atingerea obiectivelor și a celor mai importante priorități ale reformei agricole, ca motor al suplimentării, al diversificării sau al creșterii calitative a tuturor factorilor de producție. În această etapă, condiția modernizării tehnice și tehnologice, precum și a stabilizării social-economice, este creșterea investițiilor în agricultură. Fără o judicioasă politică de investiții nu se pot asigura sporirea mijloacelor fixe și circulante, suplimentarea numărului de locuri de muncă, sporirea randamentului utilajelor, creșterea productivității muncii, diversificarea producției etc., atât la nivel regional de dezvoltare agricolă și rurală, cât și la cel național.

Cuvinte cheie: *dezvoltarea agricolă și rurală, eficiență, investiții, integrarea europeană, Banatul de Sud, Serbia și Muntenegru, Politica Agricolă Comunitară a Uniunii Europene.*

МЕСТО ЈУЖНОГ БАНАТА У ПОЉОПРИВРЕДИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ НА ПУТУ КА ЕВРОПСКОЈ ИНТЕГРАЦИЈИ

Сажетак

Као област материјалне производње, пољопривреда заузима важно место у привредном систему **Србије и Црне Горе (СЦГ)**. Будући да јој све земље света посвећују велику пажњу, пољопривреди се, на садашњем нивоу друштвено-економског развоја наше земље, с правом може доделити епитет стратешке гране. Утолико пре, ако знамо да и оне земље које немају одговарајуће услове за развој пољопривредне производње настоје да себи обезбеде одређену стопу самодовољности код основних пољопривредних производа.

Монографија „Место Јужног Баната у пољопривреди Србије и Црне Горе на путу ка европској интеграцији” настоји да прикаже сложене економске проблеме са којима се сусреће пољопривреда СЦГ у процесу реформи и припремања за прикључење Европској унији (ЕУ), стављајући акценат на Јужно-Банатски подрегион. У процесу интензивнијег усмеравања на тржишну економију, секторске промене, као фактор друштвено-економског прогреса, указују на неопходност ширења активности које ће водити ка расту конкурентности. Овај пројекат економског развоја аграра представља компоненту једне стратегије, која предвидја не само циљеве средњорочног и дугорочног развоја, него и средства са којима се они могу остварити. У периоду приближавања Европској унији и њеним аграрним структурама капиталне инвестиције играју одлучујућу улогу, због тога што обезбеђују развој, модернизацију и технолошки напредак како сваке привредне гране, тако и националне економије у целини.

Познавање политике аграрног и руралног развоја Европске уније, као и процеса структурних и реформских промена у земљама Централне и Источне Европе (ЦИЕ), од велике је користи за правилно дефинисање аграрне и руралне политике Србије и Црне Горе у припремном периоду ка европским интеграцијама.

Као једна од базних грана националне економије, стваралац бруто домаћег производа (БДП) и корисник научно-техничког прогреса, пољопривреда представља, како за Србију и Црну Гору у целини, тако и за Јужни Банат, традиционалну и значајну економску активност, која се одвија у природно адекватним условима, повољнијим него у већини земаља овог дела Европе. Нажалост, од почетка 90-тих година услови за одвијање пољопривредне производње показали су се веома неповољним, нарочито из разлога недостатка капитала и смањеног обима инвестиција у овој грани привредјивања. Под утицајем насталих промена, садашњи ниво развоја домаће пољопривреде налази се испод реалних могућности које пружају клима, земљишни фонд, људски ресурси, наука итд.

У процесу реформи и припремања СЦГ за приступање ЕУ, реализација циљева националног програма за економски опоравак и веће респектовање постулата тржишне економије јесте, у великој мери, условљено остваривањем

вишег степена ефективности и рентабилности производње и производних фактора. У том контексту, неопходан је приступ комплексном проблему редефинисања стратегије дугорочног развоја националне пољопривреде у сагласности са захтевима остваривања у ЕУ утврђених циљева аграрног и руралног развоја: *прехрамбене сигурности, економске, социјалне и еколошке ефективности*. Један такав приступ треба неминовно да има у виду како екстерне, тако и интерне услове од утицаја на пољопривредни и рурални развој. Због тога реформа ЗАП, у контексту проширених оквира ЕУ, може послужити као базни модел код промовисања једног новог концепта аграрног и руралног развоја у Србији и Црној Гори.

Имајући у виду процес проширења Европске уније и перспективе које из тога произилазе за Србију и Црну Гору, евидентно је да ће у будућем развоју наших пољопривредних газдинстава инвестициона активност заузимати круцијално место. Инвестиције имају одлучујућу улогу у реализовању циљева и приоритета аграрног и руралног развоја, пре свега као покретачки инструмент квантитативног и квалитативног раста укупних аграрних производних фактора и производње, али и стварања услова за бољи живот на селу. У овој етапи, раст инвестиција у пољопривреди представља услов њене техничке и технолошке модернизације, а у крајњој линији и један од услова економске стабилности читаве националне привреде. Без адекватног обима и осмишљене структуре инвестиционих улагања не може се обезбедити раст основних и обртних средстава, повећање броја радних места, подизање учинка орудја за рад, боља продуктивност рада, разноликост производње и сл., на било ком регионалном аграрном и руралном нивоу, па ни на националном.

Кључне речи: *пољопривредни и рурални развој, ефективност, инвестиције, европска интеграција, Јужни Банат, Србија и Црна Гора, Заједничка аграрна политика Европске уније.*

Recenzie I

privind lucrarea „LOCUL BANATULUI DE SUD ÎN AGRICULTURA SERBIEI ȘI MUNTENEGRULUI ÎN DRUMUL SPRE INTEGRĂREA EUROPEANĂ”

elaborată de domnul Ionel SUBICI ca monografie

Lucrarea elaborată ca monografie de domnul Ionel Subici este consacrată unei problematice a cărei actualitate, îndeosebi în sfera acțiunii practice, și, în același timp, perenitate în planul teoriei economice, nu este dificil de sesizat. În esență, autorul urmărește ca obiectiv final al lucrării identificarea și fundamentarea unui ansamblu de soluții în măsură să conducă la sporirea eficacității activității economice în sectorul agroalimentar prin creșterea eficienței procesului de mobilizare și alocare a factorilor de producție, în speță a resurselor investiționale.

În evaluarea lucrării prezentate, de la bun început trebuie subliniat faptul că un merit incontestabil al autorului îl constituie o consecvență viziune sistemică susținută pe parcursul cercetării desfășurate, o bună cunoaștere și aplicare reușită a unui instrumentar modern de investigare științifică. Această caracteristică se desprinde atât din structurarea lucrării în ansamblul ei, cât și în modul de abordare și de soluționare a unor aspecte particulare. Din punct de vedere al structurii lucrării, se impune atenției concentrarea tematicii abordate pe paliere care, la prima vedere, par disparate (agricultura, investițiile, integrarea europeană) dar care, prin viziunea integratoare și măiestria autorului, se intersectează oferindu-i reciproc probleme de soluționat, clarificări teoretice, metodologii, informații factografice etc.

Partea întâi a lucrării (*capitolele 1-5*) este consacrată agriculturii în sistemul economic al Serbiei și Muntenegrului (până de curând R.F. Yugoslavia). Cercetarea întreprinsă conduce la conturarea unui tablou complex din care se pot desprinde caracteristicile agriculturii la nivel național, potențialul productiv și bilanțul producției agricole la nivel național, particularitățile agriculturii Banatului de Sud, abordarea investițiilor agricole la nivel macroeconomic și strategia de dezvoltare durabilă a agriculturii naționale.

Partea doua a lucrării (*capitolele 6-7*) este axată pe politica agricolă comunitară a Uniunii Europene și a particularităților agriculturii din țările Europei Centrale și de Est. Remarcăm faptul că restricțiile și blocajele în calea performanței producătorilor agricoli din Serbia și Muntenegru identificate și puse în evidență de autorul lucrării își găsesc corespondentul și în alte țări din Europa Centrală și de Est, printre care și România. Din acest punct de vedere rezultatele cercetării întreprinse depășesc un cadru strict local și prezintă un real interes și pentru decidenții politicii agricole din România.

În concepția autorului, temeinic argumentată și prezentată pe parcursul întregii lucrări într-o formă care captează atenția analistului, investițiile constituie unul din determinanții în măsură să conducă la depășirea unora din restricțiile și blocajele în calea performanței producătorilor agricoli cu condiția ca, în fiecare caz în parte, procesul de alocare a acestei resurse indispensabile să fie fundamentat în mod corespunzător. La asigurarea acestei cerințe esențiale lucrarea elaborată de domnul Ionel Subici își aduce o contribuție remarcabilă.

Fără pretenția de a epuiza toate meritele lucrării, pe lângă cele prezentate deja, în opinia noastră se impun reliefate și următoarele aspecte:

- Aportul adus de autor la o mai bună înțelegere și cunoaștere a particularităților producției agricole și a impactului acestora asupra investițiilor de capital fix.
- Imprimarea unui caracter mai complex indicatorilor macroeconomici inspirați din cunoscutele modele de creștere economică *Harrod* și *Domar* prin evidențierea efectului *lag-ului* investițional (efectul de creștere întârziată).

Pe un plan mai general se impun reliefate propunerile avansate de autor ca posibile soluții de slăbire a restricțiilor în calea relansării procesului investițional: accelerarea procesului de privatizare; constituirea unor fonduri (societăți) de investiții, pe baza resurselor financiare obținute din privatizarea unităților agricole; formarea unor instituții micro-financiare care să se ocupe, în special, de creditarea agriculturii și a micilor afaceri din zonele rurale, introducerea unor noi forme de finanțare a proiectelor de investiții în agricultură (leasing-ul agricol, credit agricol de formă lombard etc.) mai accesibile pentru categoriile de agricultorii cu putere mai redusă de atragere a creditului etc.

În concluzie, menționăm faptul că împlinirile lucrării sunt de natură să confirme valoarea științifică și aplicabilitatea practică a cercetării întreprinse. Apreciem că, prin obiectivele urmărite, ca de altfel și prin modul de structurare și dezvoltare a problematicii abordate, eforturile extrem de laborioase depuse de domnul Ionel Subici și-au găsit concretizarea într-o cercetare originală, meritorie care se regăsește într-o lucrare ce întrunește toate condițiile pentru a fi publicată ca monografie.

București, 14.12.2006.

Prof.univ.dr. Victor MANOLE
Decan al Facultății Economie Agroalimentară și a Mediului
Academia de Studii Economice din București, România

Рецензија I

за рад „**МЕСТО ЈУЖНОГ БАНАТА У ПОЉОПРИВРЕДИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ НА ПУТУ КА ЕВРОПСКОЈ ИНТЕГРАЦИЈИ**”
израђен од стране господина Јонела СУБИЋА као монографија

Рад који је урађен као монографија од стране господина Јонела Субића посвећен је проблематици чију актуелност, нарочито у домену праксе и, истовремено одрживост на плану економске теорије није тешко уочити. Аутор има као финални циљ рада идентификацију и утврђивање низа решења усмерених ка расту ефикасности економских активности у пољопривредно-прехрамбеном сектору, кроз раст ефективности процеса ангажовања фактора производње, а нарочито капитала.

У оцени презентованог рада, од самог почетка морамо истаћи вештину аутора да примени консеквентну систематску визију у току предузетог истраживања, уз добро познавање и успешну примену модерног инструментаријума научног истраживања. Ова карактеристика произилази како из структурирања рада у целини, тако и из начина приступа и решавања појединачних аспеката. Када је у питању структура рада, пажњу привлачи способност аутора да, проналазећи заједничку нит, интегрише на први поглед различите теме (пољопривреда, инвестиције, европска интеграција), изналазећи, паралелно, решења за уочене проблеме, теоретска појашњења, методологију, релевантне информације итд.

Први део рада (поглавља 1-5) посвећен је пољопривреди у економском систему Србије и Црне Горе (до скоро С.Р. Југославија). Истраживање обухвата карактеристике пољопривреде на националном нивоу, производни потенцијал и билансе пољопривредне производње на националном нивоу, специфичности пољопривреде Јужног Баната, макроекономски приступ инвестиционим активностима у пољопривреди, као и стратегију дугорочног развоја пољопривреде на националном нивоу.

Други део рада (поглавља 6-7) ставља акценат на проблеме Заједничке аграрне политике Европске уније и карактеристике пољопривреде у земљама Централне и Источне Европе. Морамо истаћи чињеницу да ограничења и претње које се налазе на путу напретка пољопривредних произвођача из Србије и Црне Горе, идентификоване и истакнуте од стране аутора овог рада, налазе себи кореспонденте појаве и у другим земљама Централне и Источне Европе, међу којима и у Румунији. Са овог аспекта, резултати истраживања премашују стриктно регионални оквир и представљају реални интерес и за доносиоце одлука у оквиру аграрне политике Румуније.

Инвестиције, темељно аргументоване и представљене у току целог рада, у форми која привлачи пажњу аналитичара, представљају једну од одредница које воде до превазилажења наведених ограничења и претњи на путу напретка пољопривредних произвођача, под условом да, у сваком појединачном случају, процес улагања овог неопходног ресурса буде адекватно оправдан. За осигуравање тако битног захтева, рад господина Јонела Субића пружа изузетне могућности.

Осим наведених, као доприноси ове монографије развоју агроекономске науке и праксе, издвајају се и следећи:

- допринос бољем разумевању и познавању специфичности пољопривредне производње и њеног утицаја на карактеристике и економску ефективност инвестиција;

- придавање сложенијег карактера макроекономским показатељима инспирисаним *Херод* и *Домар*-овим познатим моделима економског раста, преко истицања ефекта инвестиционог *lagging-a* (ефекта споријег раста).

Посебно су значајна напредна решења аутора за ублажавање постојећих ограничења на путу опоравка инвестиционог процеса: убрзавање процеса приватизације, оснивање инвестиционих фондова (асоцијација) на основу добијених финансијских ресурса од приватизације пољопривредних предузећа, оснивање микро-финансијских институција које ће се нарочито бавити кредитирањем пољопривреде и малих бизниса у руралним срединама, увођење нових облика финансирања инвестиционих пројеката у пољопривреди (аграрни лизинг, аграрни ломбардни кредити итд.) који су приступачнији за категорије пољопривредника са мањим потенцијалом за отплаћивање кредита и др.

У закључку, морамо подвући чињеницу да су резултати рада по својој природи у стању да потврде научну вредност и практичну примену спроведеног истраживања. Процењујемо да су кроз постављене циљеве, као и кроз начин структурирања и развоја истраживачке проблематике, изузетни напори г-дина Јонела Субића нашли своју конкретизацију у оригиналном и квалитетном истраживању, које испуњава све услове да буде публикувано као монографија.

Букурешт, 14.12.2006.

Проф.др Виктор Маноле

Декан Факултета за економику пољопривреде-прехране и окружења
Академија економских наука, Букурешт - Румунија

Recenzie II

privind lucrarea „LOCUL BANATULUI DE SUD ÎN AGRICULTURA SERBIEI ȘI MUNTENEGRULUI ÎN DRUMUL SPRE INTEGRAREA EUROPEANĂ”

elaborată de domnul Ionel SUBICI ca monografie

Aceasta lucrare se constituie într-o construcție de anvergură, cu numeroase elemente inedite și cu o contribuție însemnată a autorului la cercetarea economică din domeniul agriculturii. Autorul a reușit un studiu cu o certă valoare științifică, destinat evaluării problemelor majore apărute în cristalizarea unor aspecte teoretice și a unei politici privind agricultura modernă, urmărind, pe de o parte, marile schimbări impuse de procesele de restructurare și de reformare din economia statelor est-europene, cu focus pe o regiune agricolă importantă (Banatul de Sud – Serbia și Muntenegru, până de curând R.F. Yugoslavia), iar pe de altă parte, relevând strategiile și politicile de dezvoltare din agricultura mondială, cu insistență deosebită pe mutațiile apărute sub presiunea integrării europene asupra țărilor din Centrul și Estul Europei.

Lucrarea este structurată pe 2 părți, fiecare având 5 și respectiv 2 capitole, cu subcapitole și paragrafe conforme scopului cercetării, completate cu 10 anexe și de o bogată bibliografie care cuprinde 156 de titluri din țară și din străinătate, inclusiv de pe *internet*.

Cele 2 părți ale lucrării fundamentează tratarea temei pornind de la analiza domeniului agricol, trecând la activitatea de investiții și apoi la integrarea europeană. Fiecare parte a lucrării a avut, de asemenea, o logică în tratarea aspectelor în conformitate cu titlul enunțat.

Partea I-a - Agricultura în sistemul economic al Serbiei și Muntenegrului, atât în *capitolul 1* (intitulat „Caracteristicile agriculturii la nivel național”), cât și în *capitolul 2* (intitulat „Potențialul productiv și bilanțul producției agricole la nivel național”), prezintă foarte detaliat locul, funcțiile și resursele producției agricole. Autorul a subliniat și a argumentat numeroase aspecte din zona analizată, dar care se pot extrapola și în alte regiuni din estul Europei. De exemplu, problema contradicției dintre autosuficiența alimentară și creșterea autoconsumului din cadrul menajelor, ca urmare a sărăcirii populației în general, și în mediul rural. Domnul Ionel Subić a cules și a prelucrat foarte multe date statistice pe perioade de timp care se întind chiar din anii '60 și până în prezent, ceea ce a i-a permis să evidențieze trendurile și să tragă concluziile pertinente. Remarcăm multitudinea de tabele și de reprezentări grafice, completate și de anexele de la finele lucrării, folosind din plin tehnicile moderne oferite de calculator pentru o prezentare cât mai corectă și mai sugestivă. Un alt aspect subliniat corect de autor este cel referitor la repunerea în drepturi a importanței ramurii agriculturii, așa cum rezulta și din *schema subsistemului agricol*, ajungând însă la concluzii importante privind procesele care au condus la numeroase dereglementări și chiar regresive în ceea ce privește evoluțiile producției agricole, a gradului de dotare și a eficienței în acest domeniu.

În *capitolul 3* sunt analizate riguros caracteristicile și particularitățile agriculturii din Banatul de Sud, cu o multitudine de date statistice prezentate și prelucrate în tabele și în grafice sugestive. Este interesantă analiza structurii producției agricole, care arată atât tendințe pozitive, cât și aspecte negative generate de schimbarea structurii de proprietate și de efectele tranziției, valabile pentru multe state, desigur cu unele specificități pentru evoluțiile din spațiul sârbo-muntenegrean.

Capitolul 4 (intitulat „O abordare la nivel macroeconomic, privind investițiile în agricultură”), a reușit o analiză pertinentă a trendului investițional în agricultura Serbiei și Muntenegrului, comparativ și cu domeniile neagricole. Vorbind despre finanțarea investițiilor, autorul tratează problema spinoasă a accesului la alte surse în afara celor proprii, care sunt covârșitoare, peste 91%. De asemenea, autorul susține demersurile legislative de a stimula investițiile străine din partea unor organisme financiare internaționale, precum și cele private. Partea a doua, a capitolului amintit, se referă la analiza investițiilor agricole din Banatul de Sud.

Următorul pas al analizei este făcut în *capitolul 5* (intitulat „Strategia de dezvoltare durabilă a agriculturii naționale”), astfel că sunt analizate mecanismele și instrumentele macroeconomice ale politicii agricole, dar autorul atrage atenția asupra unui fenomen desprins din datele statistice, fenomen care este valabil pentru multe economii din estul Europei, nu doar pentru cea a Serbiei și Muntenegrului, și anume subfinanțarea cronică, deși agricultura are contribuții esențiale la formarea PIB, în vreme ce în statele Uniunii Europene aceasta ramură face obiectul unor aspecte de teorie și practică deosebite.

Partea a II-a a lucrării se intitulează „**Agricultura în Uniunea Europeană (UE) și țările Europei Centrale și de Est (TECE)**” și cuprinde două capitole. Astfel, *capitolul 6* (intitulat „Politica agricolă comunitară a Uniunii Europene”) tratează cu toată seriozitatea obiectivele politicii agricole comunitare (PAC). Subliniem efortul considerabil de culegere, prelucrare și prezentare elocventă a diferitelor aspecte ale politicii comunitare, comparativ cu situația sectorului agricol din statele din Europa centrală și de est (TECE). Așa cum se arată în *capitolul 7* (intitulat „Particularitățile agriculturii din țările Europei Centrale și de Est”), referindu-ne doar la un exemplu privind dotarea cu tractoare și combine, există numeroase discrepante, pentru care în Europa de est sunt necesare investiții și restructurări importante. Domnul Ionel Subici a tratat aspecte sensibile legate de dimensiunile fermelor agricole în TECE, de procesele de tranziție și venirea unor investitori străini în agricultură.

În concluzie, lucrarea domnului Ionel Subici reține atenția prin următoarele aspecte mai deosebite:

1. A abordat un subiect complex și de mare actualitate pentru cercetarea economică actuală, lucrarea fiind interesantă atât din punct de vedere strict teoretic, cât și legat de activitatea economico-socială practică din Serbia și Muntenegru (în special din Banatul de Sud), dar și din restul statelor din Europa de Centrală și Est.

2. Domnul Ionel Subici a demonstrat bună gestionare a multitudinii de informații, remarcându-se prin modul de conducere a analizei, fundamentarea științifică a lucrării, susținerea temeinică a ideilor exprimate, fructificând bogăția materialului bibliografic, a numeroaselor prevederi legislative și a date lor statistice, toate aceste îndreptățind

aprecierile pozitive asupra conținutului științific și asupra modului de prezentare a lucrării.

3. Nu se poate trece cu vederea și un anume imbold pentru susținerea dezvoltării unei agriculturi proprii, naționale, prin hotărârea producătorilor agricoli din această zonă de a continua producția agricolă, surmontând numeroase piedici naturale, economice și chiar politice. Deși autorul nu vorbește direct de aceste aspecte, modul în care a prezentat și a prelucrat toate datele statistice și toate informațiile, demonstrează faptul că voința oamenilor poate învinge toate obstacolele.

Având în vedere toate aceste aspecte, considerăm că sunt întrunite cerințele științifice, de conținut și de formă și apreciem pozitiv întreaga lucrare, drept pentru care propunem publicarea acestora în formă de monografie.

București, 15.12.2006

Prof.univ.dr. Ion VASILESCU
Șef al Catedrei Eficiența Economică
Facultatea Management
Academia de Studii Economice din București, România

Рецензија II

за рад „**МЕСТО ЈУЖНОГ БАНАТА У ПОЉОПРИВРЕДИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ НА ПУТУ КА ЕВРОПСКОЈ ИНТЕГРАЦИЈИ**”
израђен од стране господина Јонела СУБИЋА као монографија

Овај рад чини једно широко градиво, са бројним новим елементима и са значајним доприносом аутора у економском истраживању из области пољопривреде. Аутор је урадио студију праве научне вредности, намењену решавању главних проблема насталих у току превођења појединих теоретских аспеката и политике у модерну пољопривредну праксу у једној значајној аграрној регији (Јужни Банат – Србија и Црна Гора, до скоро С.Р. Југославија). Наведени проблеми резултат су великих промена наметнутих процесима реструктурирања и реформисања у економији источно-европских земаља. Паралелно са тим, аутор представља развојне стратегије и политике у светској пољопривреди, посебно инсистирајући на променама насталим под притиском европске интеграције у земљама Централне и Источне Европе.

Рад је састављен од два дела, од којих сваки има пет, односно два поглавља, са подпоглављима и параграфима у складу са циљем истраживања, допуњене са десет анекса и богатом библиографијом која садржи 156 наслова из земље и иностранства и са *интернета*.

Поменути два дела рада чине основу проучавања теме полазећи од анализе пољопривредног сектора, преко инвестиционих активности до европских интеграција. Сваки део рада, притом је прожет заједничком темом датом у самом наслову.

I део рада – Пољопривреда у економском систему Србије и Црне Горе – како у *поглављу 1* (под називом „Карактеристике пољопривреде на националном нивоу”), тако и у *поглављу 2* (под називом „Производни потенцијал и биланси пољопривредне производње на националном нивоу”), приказује врло детаљно место, функције и ресурсе пољопривредне производње. Аутор је истакао и аргументовао многобројне аспекте пољопривреде посматраног подручја, који се могу применити и у другим регионима Источне Европе. На пример, проблем противречности између самодовољности у прехранбеном домену и пораста сопствене потрошње у оквиру домаћинства, као последице осиромашења становништва у целини, посебно у сеоској средини. Господин Јонел Субић је прикупио и обрадио велики број статистичких података по временским интервалима од 60-тих година до данас, што му је омогућило да истакне трендове и да извуче адекватне закључке. Истичемо велики број табела и графичких приказа допуњених анексима на крају рада, обрађених коришћењем савремене рачунарске технике. Други аспект, коректно истакнут од стране аутора, је онај који се односи на значај пољопривреде, односно *аграрног подсистема* у систему националне економије, који омогућава доношење важних закључака о процесима који су довели до многобројних нарушавања или чак до застоја у развоју

пољопривредне производње, значајног смањења степена опремљености и ефективности у овом сектору.

У поглављу 3 анализирају се карактеристике пољопривреде у Јужном Банату, са бројним статистичким подацима који су приказани и изражени у табелама и графиконима. Структурна анализа пољопривредне производње је веома интересантна, како по позитивним тенденцијама, тако и по негативним аспектима генерисаним променом структуре власништва и последицама транзиције које важе за бројне државе, али са неким особеностима на простору Србије и Црне Горе.

Поглавље 4 (под називом „Макроекономски приступ инвестиционим активностима у пољопривреди“), са успехом даје одговарајућу анализу инвестиционог тренда у пољопривреди Србије и Црне Горе, у поређењу са неаграрним делатностима. Када је реч о финансирању инвестиција, аутор проучава горући проблем приступа другим изворима ван сопствених, који су доминантни, са учешћем преко 91%. Аутор, такође, подржава законске мере за стимулисање страних инвестиција од стране међународних финансијских институција, као и приватне инвестиције. У другом делу поменутог поглавља анализирају се пољопривредне инвестиције у Јужном Банату.

Следећи корак анализе је направљен у поглављу 5 (под називом „Стратегија дугорочног развоја на националном нивоу“), где се проучавају макроекономски механизми и инструменти аграрне политике. Издваја се запажање аутора о хроничном недостатку финансијских средстава карактеристичним за многе привреде из Источне Европе, а не само за економију Србије и Црне Горе, упркос чињеници да пољопривреда има значајан допринос у формирању бруто домаћег производа - БДП, док у земљама Европске уније ова грана завређује посебну пажњу са гледишта теорије и праксе.

II део рада, насловљен „Пољопривреда у Европској унији (ЕУ) и земљама Централне и Источне Европе (ЦИЕ)“, има два поглавља. У поглављу 6 (под називом „Заједничка аграрна политика Европске уније“), веома се озбиљно анализирају циљеви Заједничке аграрне политике (ЗАП). Истичемо посебан напор аутора у прикупљању, изради и јасном представљању разних аспеката Заједничке аграрне политике, у поређењу са стањем аграрног сектора у земљама Централне и Источне Европе (ЦИЕ). У поглављу 7 (под називом „Карактеристике пољопривреде у земљама Централне и Источне Европе“), аутор указује на заостајање привредног сектора у земљама Централне и Источне Европе у односу на земље Европске уније, посебно по питању опремљености пољопривредном механизацијом. За превазилажење овог јаза у Источној Европи су потребне значајне инвестиције и корените промене. Господин Јонел Субић је, овде, такође, проучавао и врло осетљиве аспекте везане за значај пољопривредних газдинстава у земљама ЦИЕ, у процесима транзиције и прилив директних страних инвестиција у аграрни сектор.

У закључку, монографија господина Јонела Субића привлачи пажњу нарочито следећим аспектима:

1. бави се сложеном проблематиком, веома актуелном за економско савремено истраживање, рад је интересантан како са стриктно теоретског гледишта, тако и са гледишта економске и социјалне праксе у Србији и Српској Гори (нарочито, у Јужном Банату), али и у осталим земљама Централне и Источне Европе. Познато

је, наиме да се на националном и светском плану, инвестиције у пољопривреди суочавају са многобројним заједничким проблемима;

2. начин управљања анализом, научна оправданост рада, темељна одбрана исказаних идеја, богатство коришћених извора података – библиографског материјала, бројних законских прописа и статистичких података, указују да господин Јонел Субић јако добро влада предметном проблематиком;

3. даје практичан допринос побољшању услова развоја пољопривреде и превазилажењу многобројних природних, економских, па чак и политичких препрека. Мада аутор не говори директно о овим аспектима, начин на који је представљао и обрадио све статистичке податке и информације доказује да људска воља може да победи све препреке.

Имајући у виду све наведене аспекте, сматрамо да овај рад испуњава научне захтеве, како по садржају тако и по облику, и позитивно оцењујемо рад у целини, те на основу тога предлажемо да исти буде штампан у форми монографије.

Букурешт, 15. 12. 2003. године

Проф.др Јон Василеску
Шеф Катедре за економску ефективност
Факултет за менаџмент
Академија економских наука, Букурешт - Румунија

Bibliografie

1. Alecu, I. (coordonator) – *Management în agricultură*, Editura Ceres, București, 1997.
2. Alexandri, C. – *Securitate și echilibru alimentar în România*, Editura Gee, București, 2001.
3. Andreica, M., Andreica, C., Mustea-Șerban, I., Mustea-Șerban, R. – *Decizia de finanțare în Leasing*, Editura Cibernetică MC, București, 2003.
4. Андрић, Ј. (главни и одговорни уредник) – *Мениџмент, маркетинг и информациони системи у функцији развоја пољопривреде*. Симпозијум агроекономиста (поводом 30 година Агроекономског одсека), Издавач Пољопривредни факултет, Земун-Београд, 1993.
5. Andrić, J. – *Troškovi i kalkulacije u poljoprivrednoj proizvodnji*, Izdavač Savremena Administracija, Beograd, 1991.
6. Andrić, J. – *Troškovi i kalkulacije u poljoprivrednoj proizvodnji* (II dopunjeno izdanje), Izdavač Savremena Administracija, Beograd, 1998.
7. Babović, J., Tomić, D. (urednici) – *Koncept finansiranja poljoprivrede u uslovima tržišne orijentacije privrede*, Izdavač Institut za ekonomiku poljoprivrede, Beograd, 1998.
8. Badiru, A. B. – *Expert systems applications in engineering and manufacturing*. Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1992.
9. Baghinschi, V., Candelă, V., Cămășoiu, I., Iacobovici-Boldișor, C. – *Determinarea și analiza eficienței economice a investițiilor în agricultură* (Ediția a I-a), Editura Ceres, București, 1974.
10. Baghinschi V., Candelă V., Cămășoiu I., Iacobovici-Boldișor C. – *Determinarea și analiza eficienței economice a investițiilor în agricultură* (Ediția a II-a), Editura Ceres, București, 1979.
11. Baghinschi V., Davidovici I., Bold I. – *Utilizarea economică a factorilor de producție în întreprinderile agricole*, Editura Ceres, București, 1989.
12. Bakker, A.F.P. – *Instituțiile Financiare Internaționale*, Editura Antent (versiunea în limba română), București, 1996.
13. Biji, E., Gib, C., Negură, I., Wagner, P. – *Eficiența economică în agricultură și analiza ei statistică*, Editura Ceres, București, 1985.
14. Biji, E.M., Lilea, E., Vătui, M., Matache, S., Șerban, D. – *Statistica managerială a agentului economic din agricultură*, Editura Ceres, București, 1998.
15. Blagojević O. – *Investicije u poljoprivredi*, Izdavač Institut za ekonomiku poljoprivrede, Beograd, 1959.
16. Boehlje, M.D. (Iowa State University), Eidman, V.R. (University of Minnesota), Wiley, J. & Sons (New York, Chichester, Brisbane, Toronto, Singapore) – *Farm Management*, Printed in the United States of America, 1984.
17. Bogdanović, J.S. – *Planiranje razvoja poljoprivrede*, Izdavač Poljoprivredni fakultet - Institut za agroekonomiju, Beograd-Zemun, 1998.
18. Bold, I., Crăciun, A. – *Structuri agrare în lume* (Volumul I), Editura Mirton, Timișoara, 1996.

19. Bold, I., Crăciun, A. – *Structuri agrare în lume* (Volumul II), Editura Mirton, Timișoara, 1998.
20. Božić, G. D. – *Uticaj socio-ekonomske strukture domaćinstava na ishranu stanovništva u Srbiji* (doktorska disertacija), Univerzitet u Beogradu – Poljoprivredni Fakultet, Beograd - Zemun, Beograd - Zemun, 1999.
21. Brown, L.R. (coordonator) – *Starea lumii / 1999*. Probleme globale ale omenirii, Editura Tehnică, București, 1999.
22. Carew-Reid, J., Prescott-Allen, R., Bass, S., Dalal-Clayton, B. – *Strategies for National Sustainable Development*, Earthscan Publications Ltd, London, 1994.
23. Ceranić, S. – „*Model razvoja poljoprivredne proizvodnje na području regiona Južni Banat*”, Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu – Poljoprivredni fakultet, Beograd, 1988
24. Ceranić, S. – *Upravljanje razvojem poljoprivrednog preduzeća*, Izdavač Poljoprivredna korporacija, Beograd, 1998.
25. Cerna, S., Boldea, I. (coordonatori) – *Tranziția spre economia de piață în România*. Lucrări științifice comunicate (Volumul II), Universitatea din Timișoara, Facultatea de științe economice, Timișoara, 1993.
26. Chiș, M., Merce, E. – *Agricultura spre economia de piață*. Concepte, cerințe, strategii, Editura Aletheia, Bistrița, 1999.
27. Cistelecan, M.L. – *Economia, eficiența și finanțarea investițiilor*, Editura Economică, București, 2002.
28. Combes, J. – *L' Europe de la prehistoire à nos jours*, Horvath, Ecully, 1991.
29. Cvijanović, D. (glavni i odgovorni urednik) – *Proizvodnja hrane*. Činilac regionalne integracije na Balkanu (Tematski zbornik), Izdavači: Institut za ekonomiku poljoprivrede (Beograd), Institut za agroekonomiju – Poljoprivrednog fakulteta (Zemun), Institut za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela – Poljoprivrednog fakulteta (Novi Sad), Zemun-Beograd, 2002.
30. Cvijanović, D., Subić, J. – *Ocena produktivnosti rada u poljoprivredi Srbije*. Ekonomika, Niš, godina LI, V-VI 2005., br. 3, str. 37-42.
31. Davidovici, I., Baghinschi, V., Bold, I. – *Utilizarea economică a factorilor de producție în întreprinderile agricole*, Editura Ceres, București, 1989.
32. Davidovici, I. – *Procese decizionale și performanța economică în exploatarea agricolă*, Editura I.R.L.I. (Institutul Român pentru Libera Întreprindere), București, 2002.
33. Davidovici, I., Gavrilescu, D. (coordonatori) – *Economia creșterii agroalimentare*, Editura Expert, București, 2002.
34. Deaconu, A. – „*Economia întreprinderii*”, Editura Didactică și pedagogică, R.A., București, 1996.
35. Dean, J. – *Capital Budgeting*, Columbia University Press, New York, 1951.
36. Denuța, I. – *Investițiile străine directe*. În țările est și central-europene, Editura Economică, București, 1998.
37. Depallens, G. – *Gestion financière de l' Entreprise*, Dunod, Paris, 1958.
38. Dobrotă, N. – *Economie politică*, Editura Economică, București, 1997.
39. Dobrotă, N. (coordonator) – *Dicționar de economie*, Editura Economică, București, 1999.
40. Dona, I. – *Economie rurală*, Editura Economică, București, 2000.
41. Drobac, M.M. – *Rast produktivnosti proizvodnih faktora u poljoprivredama razvijenih zemalja* (komparativna analiza), Izdavač Feljton-Vekš, Novi Sad, 1994.

42. Dumitru, D., Ionescu, L., Popescu, M., Toderoiu, F. – *Agricultura României. Tendențe pe termen mediu și scurt*, Editura Expert, 1997.
43. Gavrilescu, D. – *Economia agroalimentară. Delimitări, premise, anticipări*, Editura Expert, București, 1996.
44. Gavrilescu, D., Davidovici, I., Cionga, C., Hurduzeu, G. – *Ce politică agricolă trebuie să promoveze România*, Editura Institutul de economie agrară, București, 2001.
45. Gittinger, J.P. – *Economic analysis of agricultural projects*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1972.
46. Gittinger, J.P. – *Economic analysis of agricultural projects* (Revised Edition), IBRD, Washington, 1980.
47. Grgurević, S. – „Srbija, Crna Gora, Balkan: Prilagođavanje uslovima održivog rasta”, Simpozijum „Prilagođavanje realnog i finansijskog sektora priključenju Evropskoj Uniji”, u časopisu „Ekonomist”, Godina LV, broj 3, Vol.38, Savez ekonomista Jugoslavije, Beograd, 2002, str. 125-133.
48. Hélin, R., Lafarge, O. – *Investissements. Sélection et Financement*, J. Delmas et Cie, Paris, 1976.
49. Ioniță I., Blidaru G. – *Eficiența investițiilor în agricultură*, Editura Ceres, București, 1999.
50. Jovanović, P. – *Upravljanje investicijama* (III izdanje), Izdavač Grafoslog, Beograd, 2000.
51. Kalinić, V. (glavni i odgovorni urednik) – *Anali ekonomskog fakulteta u Subotici* (Broj 5), Izdavač Ekonomski fakultet - Subotica, Subotica, 2000.
52. Krstić, B., Lučić, Đ. – *Organizacija i ekonomika proizvodnje i prerade stočnih proizvoda*, Izdavač Poljoprivredni fakultet - Novi Sad, Novi Sad, 2000.
53. Little, R.D. (revizor) – *Economics: Applications to Agriculture and Agribusiness*, Interstate Publishers, Inc., Danville, Illinois, 1997.
54. Loyat, J., Petit, Y. – *La politique agricole commune*, La documentation française, Paris, 1999.
55. Malešević, K., Tomić, D. (urednici) – *Prilozi strategiji i politici integralnog ruralnog razvoja Republike Srbije*, Izdavač Institut za ekonomiku poljoprivrede - Beograd, Beograd, 2002.
56. Mihuleac, E. – *Bazele managementului*, Editura Tempus, București, 1994.
57. Milanović, M. – *Politika cena poljoprivrednih proizvoda*, Izdavač Društvo agrarnih ekonomista Jugoslavije, Beograd, 1996.
58. Mot, G. – *Investment appraisal for managers*, The Macmillan Press Ltd. by arrangement with Pan Books Ltd., Great Britain, 1982.
59. Mounier, A. – *Les théories économiques de la croissance agricole*, INRA-Economica, Paris, 1992.
60. Nicolić, M., Tomić, D. (urednici) – *Agrarni i ruralni razvoj u sistemskim reformama* (tematski zbornik), Izdavač Institut za ekonomiku poljoprivrede, Beograd, 1997.
61. Niculescu, O. (coordonator) – *Management*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992.
62. Niculescu, O. Verboncu, I. – *Management*, Editura Economică, București, 1997.
63. Niculescu, O. – *Management comparat*. Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii și Japonia, Editura Economică, București, 1997.
64. Njegovan, Z., Tomić, D. – *Financing the agribusiness sector. Trends and perspectives* (Volume I), European Association of Agricultural Economists, Yugoslav Association of Agricultural Economists, Belgrade, 1999.

65. Njegovan, Z., Tomić, D. – *Financing the agribusiness sector. Trends and perspectives (Volume II)*, European Association of Agricultural Economists, Yugoslav Association of Agricultural Economists, Belgrade, 1999.
66. Oancea, I. – *Tratat de agricultură*, Editura Ceres, București, 1996.
67. Parpală, O. – *Politici agrare în lumea contemporană sau Strategia securității alimentare mondiale*, Lito ASE, bucurești, 1995.
68. Pascariu, G.C. – *Uniunea Europeană. Politici și piețe agricole*, Editura Economică, București, 1999.
69. Pârveu, D. – *Eficiența investițiilor*, Editura Sylvi, București, 2001.
70. Petersen, C. H., Lewis, C. W. – *Managerial Economics* (third edition). Study guide to accompany, Macmillan Publishing Company, New York, 1994.
71. Popescu, G. – *Politici agricole. Acorduri europene*, Editura Economică, București, 1999.
72. Popescu, M. – *Producția agricolă a României sub impactul tranziției*. Studii și cercetări economice, Editura Centrul de informare și Documentare Economică, București, 2000.
73. Radenković-Jocić, D. – *Strane investicije u zemljama u tranziciji*, Izdavač Zadužbina Andrejević, Beograd, 1997.
74. Radojević, A.V. – *Agroprivreda Vojvodine*, Izdavač Društvo Agrarnih Ekonomista Jugoslavije, Beograd, 2000.
75. Radović, I., Furundžić, M. – *Principi i metode organizacije i ekonomike poljoprivredne proizvodnje*, Izdavač Veloarta, Beograd, 1997.
76. Randelović, S. V. – *Ekonomika poljoprivrede i zadrugarstvo*, Izdavač Univerzitet u Beogradu, Poljoprivredni fakultet, Beograd-Zemun, 2001.
77. Românu, I., Vasilescu, I. (coordonatori) – *Managementul investițiilor*, Editura Mărgăritar, București, 1997.
78. Stăncioiu, I., Militaru, G. – *Management, elemente fundamentale*, Editura Teora, București, 1998.
79. Subić, J. – „*Sursele de finanțare a agriculturii în Banatul de Sud - Yugoslavia*”, referat de doctorat, Academia de Studii Economice, București, 2000.
80. Subić, J. – „*Elaborarea unor strategii de dezvoltare optimă în agricultură*”, referat de doctorat, Academia de Studii Economice, București, 2000.
81. Subić, J. – *Politici de susținere a proiectelor de investiții în agricultură*, lucrarea de absolvire a cursului postuniversitar – Gestiunea proiectelor, Academia de Studii Economice, București, 2000.
82. Subić, J. – *Agricultura ca factor al creșterii economice*, revista Management, Editura Academia de Studii Economice, București, nr.1-2/2000, pag. 37-43.
83. Subić, J. – *Investițiile în agricultura R.F. Iugoslavia*, revista Tribuna Economică, Editura Tribuna Economică, București, nr. 21/2001, pag. 70-72.
84. Subić, J. – *Procesul de extindere a Uniunii Europene în domeniul agriculturii. Instrumente tehnico-financiare de pre-aderare*, revista Management, Editura Academia de Studii Economice, București, nr.1-2/2001, pag. 38-40.
85. Subić, J. – *Iugoslavia: agricultura, factor al creșterii economice*, revista Tribuna Economică, Editura Tribuna Economică, București, nr. 4/2003, pag. 71-73.
86. Subić, J. - *Determinarea eficienței economice a investițiilor în agricultură (Banatul de Sud - R.F. Yugoslavia)*. Teza de doctorat, Academia de Studii Economice, București, 2003.

87. Subić, J. – *The volume and dynamics of agricultural investments - the case of the south Banat - Serbia and Montenegro*. International Symposium on „Management and Competence“, Bucharest, 16-17. XII 2004. Academy of Economic Studies, Management Faculty, Department of Management, Section V, N° 20, CD: 973-594-608-4.
88. Subić, J. – *Poljoprivreda Rumunije na putu evropskih integracija*. Mesečne agroekonomske analize, IEP, Beograd, 2004., br. 11., str. 394-402.
89. Subić, J. – *Radna snaga u poljoprivredi Srbije*. Industrija, Ekonomski institut - Beograd, godina XXXIII, IV-IX 2005., br. 2-3, str. 79-86.
90. Subić, J., Popović Vesna, Vuković, P. – *Održivo korišćenje zemljišta u poljoprivredi*. Ekonomika, Niš, godina LI, IX-XII 2005., br. 5-6, str. 26-35.
91. Subić, J., Katić, B., Vuković, P. – *Zemljište - najznačajniji prirodni resurs u poljoprivredi*. Ekonomika, Niš, godina LI, IX-XII 2005., br. 5-6, str. 49-56.
92. Subić, J., Arsenijević, Đ., Mihajlović, D. – *Metode za ocenu održivog razvoja na poljoprivrednim gazdinstvima*. Tematski zbornik „Multifunkcionalna poljoprivreda i ruralni razvoj“, Institut za ekonomiku poljoprivrede - Beograd, Departman za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela Poljoprivrednog fakulteta - Novi Sad, Ekonomski fakultet - Subotica, DAES, DAESCG, 2005., str. 253-267.
93. Ševarlić, M., Vasiljević, Z. – „*Transition of Yugoslav Agribusiness and European Integrations*” - International Symposium „Economics and Management of Transformation: VI – European Integration and Development in Transition Countries”, University West, Timișoara, 2002, CD: 747-758, Editura MIRTON.
94. Ševarlić, M. – „*Jugoslovenska poljoprivreda i evropske integracije – Sa posebnim osvrtom na Evropsku Uniju*”, u časopisu „*Ekonomist*”, Godina LV, broj 3, Vol.38, Izdavač Savez ekonomista Jugoslavije, Beograd, 2002, str. 211-217.
95. Ševarlić, M. – *Makroekonomski pokazatelji tranzicije agropivrede Jugoslavije (1990 - 2000)*, Zbornik radova „Poljoprivreda i ruralni razvoj u evropskim integracijama”, Izdavač Poljoprivredni fakultet, Zemun – Beograd, 2003.
96. Tracy, M. – *Produsele alimentare și agricultura în economia de piață* (Studiul introductiv în teoria, practica și politica agrară), Editura IMPEX-92 SRL, București, 1994.
97. Valdés, A. – *Agricultural Support Policies in Transition Economies*, World Bank, Technical Paper nr. 470, Washington DC, 2000. Banca Mondială, Misiunea din România.
98. Vasilescu, I., Românu, I., Cicea, C. – *Investiții*, Editura Economică, București, 2000.
99. Vasiljević, Z. – „*Metode ocene ekonomske efektivnosti investicija i njihov uticaj na donošenje investicionih odluka u poljoprivrednoj proizvodnji*”, doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu – Poljoprivredni fakultet, Beograd, 1996.
100. Vasiljević, Z., Ševarlić, M. – „*Agricultural investments - Experience of Yugoslavia*”, Proceedings of the Fourth International Symposium on „Investments and Economic Recovery”, Academia de Studii Economice București, Facultatea de Management, Catedra Eficiența Economică, Editura ASE, București, 2001, pp. 170-179.
101. Vasiljević Zorica, Subić, J. – *Ekonomski aspekti korišćenja poljoprivredne mehanizacije u Srbiji*. Poljoprivredna tehnika, Poljoprivredni fakultet, Univerziteta u Beogradu, Institut za poljoprivrednu tehniku, Zemun - Beograd, 2005., br. 3, str. 123-131.
102. Veselinović, B.M. – „*Ekonomika i organizacija poljoprivrednih gazdinstava*”. Ekonomika poljoprivrednih gazdinstava (knjiga I), Izdavač Univerzitet u Novom Sadu - Ekonomski fakultet Subotica, Subotica, 1998.
103. Voicu, R. – *Organizarea și strategia dezvoltării unităților agricole*, Editura A.S.E., București, 1999.

104. Voicu, R. – *Economia și managementul exploatațiilor agricole*, Editura Tribuna Economică, București, 2000.
105. Zahiu, L. – *Agricultura mondială și mecanismele pieței*, Editura Arta Grafică, București, 1992.
106. Zahiu, L. – *Economia și organizarea unităților agricole*, Lito A.S.E., București, 1993.
107. Zahiu, L., Gheorghită, M., Năstase, M., Leonte, M.J.C., Stoian, M. – „*Economia întreprinderii*” (note de curs), Editura Academia de Studii Economice, București, 1998.
108. Zahiu, L., Manole V., Rotaru V. – *Management – Marketing agroalimentar*, Lito A.S.E., București, 1998.
109. Zahiu, L., Leonte M.J. – *Caiet de lucrări practice și studii de caz. Pentru disciplinele: Economia întreprinderii agricole și Economia și organizarea agriculturii*, Editura Academia de Studii Economice, București, 1998.
110. Zahiu, L. – *Management agricol*, Editura Economică, București, 1999.
111. Zahiu, L. – *Integrarea agroalimentară europeană*, Editura A.S.E., București, 2000.
112. Zahiu, L., Dachin, A. – *Politici agroalimentare comparate*, Editura Economică, București, 2001.
113. Zorlențan, T., Burduș, E., Căprărescu, G. – *Managementul organizației*, Editura Economică, București, 1998.
114. *** – *Agricultura în Uniunea Europeană – În pas cu timpul*, Delegația Comisiei Europene în România, în seria EUROPA de documente în limba română, R.H. Printing, București, 1999.
115. *** – *Anuarul Statistic al României*, C.N.S., colecția 1998-2003.
116. *** – *Cene u poljoprivredi. Problemi i rešenja* (zbornik radova '97), Izdavač Društvo agrarnih ekonomista Jugoslavije, Beograd, 1998.
117. *** – *Dicționar de economie politică*, Editura Politică, București, 1974.
118. *** – *Društveno ekonomska kretanja u Jugoslaviji* (kolekcija 2000-2002), S.Z.S., Beograd.
119. *** – *Društveno ekonomska kretanja u Srbiji* (kolekcija 2000-2002), R.Z.S., Beograd.
120. *** – *Evoluția sectorului agroalimentar în România*, Raportul anual al Ministerului Agriculturii și Alimentației (M.A.A. - Institutul de Economie Agrară), București, 1997.
121. *** – *Фактори продуктивности рада у СФРЈ*, Београд, 1984.
122. *** – F.A.O. *Trade Yearbook* Vol. 50 – 1996, Rome, 1998.
123. *** – F.A.O. *Trade Yearbook* Vol. 52 – 1998, Rome, 1999.
124. *** – F.A.O. *Production Yearbook* Vol. 51 – 1997, Rome, 1998.
125. *** – F.A.O. *Production Yearbook* Vol. 52 – 1998, Rome, 1999.
126. *** – F.A.O. *Production Yearbook* Vol. 53 – 1999, Rome, 2001.
127. *** – *Investicije Republike Srbije*, RZIS, Beograd, zbirka 1994-1998.
128. *** – *L'Union européenne: poursuite de l'élargissement*, Commission européenne Direction générale de la presse et de la communication, Bruxelles, 2001.
129. *** – *Medium - term prospects for agricultural commodities*. Projections to the year 2005, Commodities and trade division, FAO - UN, Rome, 2000.
130. *** – *Opštine u Srbiji* (kolekcija 1989-2002), R.Z.S., Beograd.
131. *** – *Osnovni pravci razvoja agroindustrijskog kompleksa u S.A.P. Vojvodini*, Izdavač Institut za Ekonomiku Poljoprivrede, Novi Sad, 1978.
132. *** – *Perspectives à moyen terme des produits agricoles*. Projections à l'horizon 2005, Division des produits et du commerce international Organisation des Nations Unies pour l'Alimentation et l'Agriculture, Rome, 2000.
133. *** – *Politika Agrarnog Razvoja*, S.R.J., Savezna Vlada, Beograd, 1999.

134. *** – *Poljoprivreda Srbije (1947-1996)*, R.Z.S., Beograd.
135. *** – *Procesul de extindere a Uniunii Europene*. Politicile Uniunii Europene, Direcția Generală AGRICULTURĂ a Comisiei Europene, București, 2001.
136. *** – *Programul PHARE al Uniunii Europene*. Programe ale Uniunii Europene-România, Centrul de Informare al Comisiei Europene în România, București, 2002.
137. *** – *Programul SAPARD în România*. Programe ale Uniunii Europene-România, Centrul de Informare al Comisiei Europene în România, București, 2002.
138. *** – *Regionalni program razvoja poljoprivrede i agroindustrije podunavskog regiona*. Investicioni program za proizvodnju voća na individualnim gazdinstvima, Izdavači: Institut za ekonomiku poljoprivrede, Ekonomski institut, Beograd, 1981.
139. *** – *Saopštenje Saveznog Zavoda za Statistiku* (kolekcija 1999-2003), S.Z.S., Beograd.
140. *** – *Službeni Glasnik Republike Srbije* (kolekcija 1995-2003) Beograd.
141. *** – *Statistički Godišnjak Jugoslavije* (kolekcija 1993 – 2002), S.Z.S., Beograd.
142. *** – *Statistički Kalendar Jugoslavije* (kolekcija 2002 – 2003), S.Z.S., Beograd.
143. *** – *The Common Agricultural Policy (1999 Review)*, European Commission Directorate - Generale for Agriculture, Luxembourg, 2000.
144. *** – *The European Union - Still englanging*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2001.
145. *** – *The new common agricultural policy*. European agriculture - a policy for the new millennium, European Union Agriculture and rural development, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2000.
146. *** – *Trends in Europe and North America – 1996/1997*, The statistical yearbook of the Economic Commission for Europe, United Nations, New York and Geneva, 1997.
147. *** – *Trends in Europe and North America – 1998/1999*, The statistical yearbook of the Economic Commission for Europe, United Nations, New York and Geneva, 1999.
148. *** – *Trends in Europe and North America – 2001*, The statistical yearbook of the Economic Commission for Europe, United Nations, New York and Geneva, 2001.
149. *** – *Tribuna Economică*, colecția 1998-2003.
150. *** – *Yugoslav Agriculture*, Yugoslav Chamber of Commerce and Industry, Association for Agriculture, Belgrade, 2001.
151. *** – www.ekonomist.co.yu
152. *** – www.europa.eu.int
153. *** – www.fao.org
154. *** – www.infoeuropa.ro
155. *** – www.krstarica.co.yu
156. *** – www.mfin.sr.gov.yu
157. *** – www.moba.co.yu
158. *** – www.oecd.org
159. *** – www.pkj.co.yu
160. *** – www.serbiafood.co.yu
161. *** – www.szs.sv.gov.co.yu
162. *** – www.unece.org
163. *** – www.usda.org
164. *** – www.WorldBank.com

POSITION OF SOUTH BANAT IN AGRICULTURE OF SERBIA AND MONTENEGRO ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION

Summary

As a part of material production, agriculture takes the important place in economic system of Serbia and Montenegro. Assuming that every country in the world is giving it a great attention, on current social-economic development level of our country, to agriculture could be rightfully dedicated an epithet of strategic branch. So much more if we know that even those countries without appropriate conditions for development of agricultural production insist on providing certain rate of self-sufficiency concerning basic agricultural products.

Monograph „Position of South Banat in Agriculture of Serbia and Montenegro on the Way to European Integration“ presents complex economic problems with whom Serbian agriculture has been faced with in the reform process and preparations for annexation to European Union (EU), with accent on South Banat subregion. In the process of more intensive directing on market economy, sector changes, as a factor of social-economic progress, point out to necessity of activity enlargement which will lead to competitiveness increment. This project of agrarian economic development represents a component of one strategy, which foresees not only goals of middle-term and long-term development, but also means for their realization. Capital investments play the important role in process of EU approach, therefore they provide development, modernization and technological progress for each economic branch, and whole national economy as well.

Acquaintance with EU agrarian and rural development policy, and also processes of structural and reforming changes in Central and East Europe countries (CEEC) is of great help for correctly defining Serbian and Montenegrin rural policy in preliminary period toward European integrations.

As one of the basic branches of national economy, creator of Gross Domestic Product (GDP) and user of scientific-technical progress, the agriculture represents, as for Serbian and Montenegro in whole, such as for South Banat too, traditional and significant economic activity realized in naturally adequate conditions, more suitable than in majority countries in this part of Europe. Unfortunately, since the beginning of 90-ies, the conditions for agricultural production have shown very unfavourable, especially owing to lack of capital and decreased investments size in this economic area. Under influence of appeared changes, existing level of domestic agriculture development is under realistic possibilities provided by climate, land fund, human resources, science, etc.

In reform process and preparing Serbian and Montenegrin for EU joining, goals realization of national program for economic revival and higher respect of market economy postulates is, substantially, caused by realization of higher effectivity level, production and productive factors profitability. In that context, there is necessary access to a complex problem of long-term development strategy redefining of national agriculture in accordance with realization requirements in EU set aims of agrarian and

rural development: *food security, economic, social and ecological efficiency*. The access like that should inevitable take into account, at the same time, exterior and internal conditions that have influence on agricultural and rural development. Therefore, CAP can help as a basic model in promoting a new concept of agrarian and rural development in Serbia and Montenegro.

Due to EU enlargement process and perspectives for Serbia and Montenegro, which come out of it, it is evident that in future husbandries development, crucial role will have - the investment activity. Investments have crucial role in aims realization and priority of agrarian and rural development, primarily as driving instrument of quantitative and qualitative growth of total agrarian productive factors and production, but also for making better conditions for life in a village. In this phase, investments growth in agriculture presents the condition of its technical and technological modernization, and also one of conditions for economic stability of whole national economy. Without adequate size and planned structure of investments, there can not be provided the growth of fixed and working capital, increase of working - places number, increase of working tools effect, higher work productivity, production variety and similar, on any regional agrarian and rural level, not even national level.

Key words: *agricultural and rural development, efficiency, investments, European Integration, South Banat, Serbia and Montenegro, Common Agricultural Policy of European Union.*

Autorul mulțumește tuturor celor care au sprijinit editarea acestei monografii, cu accentul pe:

Autor se захваљује свима који су помогли издавање ове монографије, са посебним освртом на:

ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ – БЕОГРАД

П.Д.С. ИНСТИТУТ „ТАМИШ“ – ПАНЧЕВО

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Facultatea Management, Catedra de Eficiență Economică

Facultatea Economie Agroalimentară și a Mediului

INSTITUTUL DE ECONOMIE AGRARĂ DIN BUCUREȘTI – ROMÂNIA

ПОЉОПРИВРЕДНО ГАЗДИНСТВО „ВАСА СУБИЋ“ – ГЛОГОЊ

М.З. „ГЛОГОЊ“

ДОМ КУЛТУРЕ „МЛАДОСТ“ – ГЛОГОЊ

З.З. „ТЕХНИКА-АГРАР“ – ГЛОГОЊ

С.З.П.Р. „УНО“ – ГЛОГОЊ

УДРУЖЕЊЕ ПОВРТАРА „ГЛОГОЊ“

Ј.К.П. „ХИГИЈЕНА“ – ПАНЧЕВО

Д.О.О. „ДИТ-АГРО“ – ЈАБУКА

О.З.З. „ЈУЖНИ БАНАТ“ – БАНАТСКИ БРЕСТОВАЦ

УДРУЖЕЊЕ ПОВРТАРА „БАНАТСКИ БРЕСТОВАЦ“

М.З. „БАНАТСКИ БРЕСТОВАЦ“

ПОЉОПРИВРЕДНО ГАЗДИНСТВО „ПЕТРУ СТЕФАН“ – ЛОКВЕ

ПОЉОПРИВРЕДНО ГАЗДИНСТВО „МАРИЈАН ВИШИЋ“ – КАЧАРЕВО

„TECHNOLUX” INTERNATIONAL LTD – БЕОГРАД

З.З. „НАРЦИС“ – ТОРАК

М.З. „БАНАТСКО НОВО СЕЛО“

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a Serbiei, Belgrad

**CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд**

SUBICI, Ionel

Locul Banatului de Sud în agricultura Serbiei și Muntenegrului în drum spre integrarea europeană: monografie / Ionel Subici. Belgrad: Institutul de Economie Agrară, 2007. (Belgrad: Dis publik). – 200 pag.: prezentări graf., tabele; 24 cm

СУБИЋ, Јонел

Место јужног Баната у пољопривреди Србије и Црне Горе на путу ка европској интеграцији: монографија / Јонел Субић. Београд: Институт за економику пољопривреде, 2007. (Београд: Dis publik). – 200 стр.: граф. прикази, табеле; 24 cm

Tiraj 300. – pag. 192-198: Bibliografie – pag. 199-200: Summary / Position of South Banat in Agriculture of Serbia and Montenegro on the Way to European Integration

Тираж 300. – стр. 192-198: Литература – стр. 199-200: Summary / Position of South Banat in Agriculture of Serbia and Montenegro on the Way to European Integration

ISBN

- a) Agricultura – Serbia și Muntenegru – Banatul de Sud
  - b) Investiții – Serbia și Muntenegru – Banatul de Sud
  - c) Politica Agricolă Comunitară - Uniunea Europeană
  - d) Agricultura - Țările Europei Centrale și de Est
-
- a) Пољопривреда – Србија и Црна Гора – Јужни Банат
  - b) Инвестиције – Србија и Црна Гора – Јужни Банат
  - c) Заједничка аграрна политика – Европска унија
  - d) Пољопривреда – Земље централне и источне Европе

COBISS.SR-ID

În concluzie, menționăm faptul că împlinirile lucrării sunt de natură să confirme valoarea științifică și aplicabilitatea practică a cercetării întreprinse. Apreciem că, prin obiectivele urmărite, ca de altfel și prin modul de structurare și dezvoltare a problematicii abordate, eforturile extrem de laborioase depuse de domnul Ionel Subici și-au găsit concretizarea într-o cercetare originală, meritorie care se regăsește într-o lucrare ce întrunește toate condițiile pentru a fi publicată ca monografie.

Prof.univ.dr. Victor MANOLE

Decan al Facultății Economie Agroalimentară și a Mediului
Academia de Studii Economice din București, România

În concluzie, lucrarea domnului Ionel Subici reține atenția prin următoarele aspecte mai deosebite:

1. A abordat un subiect complex și de mare actualitate pentru cercetarea economică actuală, lucrarea fiind interesantă atât din punct de vedere strict teoretic, cât și legat de activitatea economico-socială practică din Serbia și Muntenegru (în special din Banatul de Sud), dar și din restul statelor din Europa de Centrală și Est.

2. Domnul Ionel Subici a demonstrat bună gestionare a multitudinii de informații, remarcându-se prin modul de conducere a analizei, fundamentarea științifică a lucrării, susținerea temeinică a ideilor exprimate, fructificând bogăția materialului bibliografic, a numeroaselor prevederi legislative și a date lor statistice, toate aceste îndreptățind aprecierile pozitive asupra conținutului științific și asupra modului de prezentare a lucrării.

3. Nu se poate trece cu vederea și un anume imbold pentru susținerea dezvoltării unei agriculturi proprii, naționale, prin hotărârea producătorilor agricoli din această zonă de a continua producția agricolă, surmontând numeroase piedici naturale, economice și chiar politice. Deși autorul nu vorbește direct de aceste aspecte, modul în care a prezentat și a prelucrat toate datele statistice și toate informațiile, demonstrează faptul că voința oamenilor poate învinge toate obstacolele.

Având în vedere toate aceste aspecte, considerăm că sunt întrunite cerințele științifice, de conținut și de formă și apreciem pozitiv întreaga lucrare, drept pentru care propunem publicarea acestora în formă de monografie.

Prof.univ.dr. Ion VASILESCU

Șef al Catedrei Eficiența Economică
Facultatea de Management

Academia de Studii Economice din București, România